

ORIENTační list 18

Japonská malba a grafika

Vnímání ženské krásy v japonských obrazech *bidžinga*

Žánr *bidžinga*, obrazy krasavic (krasavců), se vyvinul z žánrového malířství a ilustrovaných dřevořezových knih v období Kanbun (1661–1673). Obrazy jednotlivých postav krásných kurtizán, tanečnic nebo mladých herců divadla *kabuki* se malovaly na závěsné svitky a soustřeďovaly se výhradně na barevně zdobený kostým, účes, líčení nebo postoj. Obrazy *bidžinga* odpovídaly dobovému vkusu, módě a vnímání krásy hodné obdivu. Proto se zaměřovaly na podrobné vykreslení vzorů a barevné skladby kimona včetně jeho řasení, na složité provedení účesů a vlasových ozdob a promyšlenou kompozici postavy, jejíž detaily rukou, tváře a celkový postoj naznačovaly určitý význam. Nejobdivovanějšími krasavicemi byly kurtizány nejvyšší kategorie *oiran*, které zosobňovaly ideál ženské krásy, lásky i inteligence. Byly zvětřňovány jako „madony krásy“ na obrazech *bidžinga*, jejichž vrchol spadá do období Kansai (1790–1801). *Oiran* byla vychována k společenským dovednos-

tem, konverzaci, způsobu oblékání, pohybu, tance, chůze, ale učila se i kaligrafii, hře na *šamisen* nebo zpěvu. Byla nejenom mužským idolem, ale také vzorem dokonalosti pro ženy, protože určovala styl v módě od vzoru či barvy kimona přes účes až po vystupování. Ideální výsledek byl přenášen do obrazů, na kterých se postava *oiran* vznešeně vzpíná do výše, kterou ještě umocňuje mírný pohled. Ačkoli za předlohu sloužily skutečné modely, portréty byly idealizované. Krásu vnímali Japonci skrze eleganci, ladnost a ušlechtilost, vyjádřené pomocí pohybu, postoje, gesta, zdobnosti oděvu a účesu. Bohatá dekorovaná kimona byla symbolem přepychu a dodávala krásce auru vznešenosti. Jako mistr dřevořezových *bidžinga* proslul například Kitagawa Utamaro, Isoda Korjúsai a další.

Ideální krasavice vycházející z živého modelu musela být svůdná. Její přitažlivost spočívala v přirozené kráse, která vyzařovala z půvabné tváře zvýrazněné bílým make-upem a složitě upraveným účesem. Ten kontrastoval se zdobným kimonem, jehož nádhera zvyšovala prestiž krasavice. *Oiran* na obraze často okázale rozhrnuje několik vrstev svého nákladného kimona včetně svrchního, jež nechává spadnout na zem. Eroticky vzrušující partie těla byly poodhaleny jen v náznaku: obnažená šije s vyčesanými vlasy, špičky chodidel (v ponožkách!) nepatrně vyčnívající zpod vrstev kimon nebo jemné ručky z dlouhých rukávů. Častá byla kurtizána

Isoda Korjúsai, Kurtizána Konoharu z domu letaja, barevný dřevořez, asi 1773–1775.

po ústa zahalená spodním kimonem, se sklopenýma očima a jednou rukou schovanou v rukávu v prohnutém esovitém postoji – takové zobrazení navozovalo dojem koketnosti a svůdnosti. Náznak tak vzrušoval daleko víc a podmanivěji než tělo zcela odhalené jako v evropském malířství. Japonci milují rafinovanost a nápověd, které jsou skryty i v dalších předmětech poodhalujících příběh nebo odkazujících k určité scéně z literárního příběhu. Například spadlý štůček papírových kapsníčků k utření potu na obličejí (sloužily i k psaní), nošených v záňadří kimona, naznačuje, že je jejich majitelka použila (pravděpodobně po milostném aktu). Nahé ženské tělo prostě Japonci nepředváděli coby ideál krásy, i když se také zobrazovalo, ale v jiném kontextu – například pro naznačení léta nebo v erotických obrazech (*šunga*).

Způsob ztvárnění skutečnosti se obecně liší od evropského vnímání reality ve všech žánrech. V portrétech Japonci neusilovali o věrný popis skutečnosti, tak jak byla vnímána v evropské malbě. Ačkoli jim byly předlohou skutečné modely, portrét byl idealizován. Postavení kurtizány se odráželo také v počtu jejich portrétů v různých drahých kostýmech a elegantních (tanečních) postojích, což vypovídalo

o její oblíbě. Proto se ve většině portrétů nezobrazovaly individuální rysy konkrétní kurtizány, ale spíše její idealizované a oceňované kvality. Realisticky zaměřené individuální portréty jsou výjimkou. Navíc se do sedmdesátých let 18. století na portrétech slavných krasavic nepsala jejich jména. Změna nastala až s rozvojem textilní výroby a módy, kdy kurtizány *oiran* z daného zábavního domu pózovaly v kimonech určitého výrobce jako modelky, a tak se na dřevořezy připisovala nejenom jejich jména, ale i názvy jejich „patronů“ (například Tamaja z domu Akaši). Zhruba od sedmdesátých let 18. století však začíná převažovat obliba gejš nad kurtizánami i v portrétech. Tyto umělkyně (prostituci nesměly provádět) se od konce 18. století stávaly vzory v odívání, společenském chování a oduševnělém projevu.

Markéta Hánová

Zdroje

Amy Reigle Newland (ed.), *The Hotei Encyclopedia of Japanese Woodblock Prints*, Hotei Publishing, Amsterdam, 2005

Gian Carlo Calza, *Ukiyo-e*, Phaidon, London 2005

Kobayashi Tadashi, *Utamaro*, Kodansha International, Tokyo 1982

